

Χώροι για το Παιδί ή Χώροι του Παιδιού;

Τόμ. 1 (2018)

Πρακτικά Συνεδρίου 'Χώροι για το Παιδί ή Χώροι του Παιδιού; Όταν η συνθήκη αγωγής και εκπαίδευσης τέμνεται με την καθημερινότητα της πόλης'

Αρχιτεκτονική για παιδιά, με το βλέμμα στο μέλλον ή ThinkBig!

Φιλίτσα Δασκαλάκη (Filitsa Daskalaki), Πηνελόπη Κουβαρά (Penelope Kouvara)

doi: [10.12681/χπ.1462](https://doi.org/10.12681/χπ.1462)

Αρχιτεκτονική για παιδιά, με το βλέμμα στο μέλλον ή *ThinkBig!* Architecture for kids, gazing at the future or *ThinkBig!*

Φιλίτσα Δασκαλάκη
Αρχιτέκτων Μηχανικός
Πηνελόπη Κουβαρά
Εικαστικός

Περίληψη

Ορίζοντας την αρχιτεκτονική σαν μια έκφραση κουλτούρας που συνενώνει επιστήμη και τέχνη, την βλέπουμε να εξελίσσεται σύμφωνα με τις διαρκώς μεταβαλλόμενες πολιτισμικές και κοινωνικές συνθήκες. Η αρχιτεκτονική είναι μια δυναμική διαδικασία που μας αφορά όλους, όμως η γενική εκπαίδευση δεν στοχεύει στην κατανόηση του κοινού αστικού οικοσυστήματος.

Το πρόγραμμα *architecture4kids*, <http://architecture4kids.com/el/>, απευθύνεται σε παιδιά του δημοτικού, με σκοπό τα παιδιά να έρθουν σε επαφή με γενικές έννοιες σχεδιασμού (planning), σχεδιασμού (design) και να αρχίσουν να διαμορφώνουν το απαραίτητο αισθητικό κριτήριο. Η εισαγωγή εννοιών όπως η βιωσιμότητα των πόλεων και της αρχιτεκτονικής θέτει τις βάσεις για ουσιαστικές βελτιώσεις στο περιβάλλον στο παρόν και μας γεμίζει ελπίδα για το μέλλον.

Τα παιδιά μαθαίνουν ότι οι πόλεις είναι αξιοθαύμαστα και εύπλαστα περιβάλλοντα, στα οποία συμμετέχουμε όλοι αφήνοντας τη σφραγίδα μας, για να εξελιχθούν σε δημιουργικούς και συνειδητοποιημένους πολίτες και να μπορέσουν να διαμορφώσουν φιλικές προς τον άνθρωπο πόλεις, που θα τις αγαπούν και θα τις σέβονται εξίσου με το φυσικό περιβάλλον. Αυτό πρέπει να είναι και η αρχιτεκτονική. Η τέχνη να φτιάχνουμε τον κόσμο μας, όπου οι γνώσεις και η τεχνολογία δεν μας περιορίζουν, αλλά μας δίνουν τη δυνατότητα να μετασχηματίζουμε την φαντασία σε πραγματικότητα.

λέξεις-κλειδιά: *architecture4kids*, αρχιτεκτονική, βιωσιμότητα, συμμετοχικότητα.

Filitsa Daskalaki
Architect
Penelope Kouvara
Visual Artist

Abstract

Defining architecture as a cultural expression that brings together science and art, we observe its evolution following the ever-changing cultural and social conditions. Architecture is a dynamic process that foresees and accommodates those needs and everyone should be involved in it but primary education does not aim to teach children to observe, understand and appreciate the built environment. *architecture4kids*, http://architecture4kids.com/en_GB/, is an introduction to architecture for primary school children. It is the age that education builds citizens, whereas after this stage, education focuses on creating professionals. Their imagination

and positive thinking act as a foundation. Based on parts of the school curriculum, the workshops provide a multi-level approach.

By encouraging creativity, positive thinking and better understanding of the urban ecosystem in primary education, we can hope to raise committed citizens. It is necessary to educate children in sensible urbanism and sustainable planning, so that they realize that every small or big decision they make influences their everyday environment. We plan and design our utopian cities with new materials and shapes in two-dimensional or three-dimensional structures. Children learn that cities are remarkable and malleable environments and become aware of their potential to change them for the best.

keywords: architecture4kids, architecture, education, urbanism, sustainability, participation.

Αρχιτεκτονική για παιδιά, με το βλέμμα στο μέλλον ή *ThinkBig!*

Μελετώντας οι επιστήμονες την εξέλιξη του πλανήτη μας, διαπίστωσαν ότι οι σημαντικές αλλαγές στην γη αρχικά προέρχονταν από ισχυρά φυσικά φαινόμενα (σεισμούς, πλημμύρες, εκρήξεις ηφαιστειών). Μέχρι που εμφανίστηκε ο άνθρωπος και με την εξέλιξή του άρχισε να επηρεάζει τον κόσμο γύρω του. Άλλες φορές εκουσίως και άλλες όχι.

Η γεωλογική περίοδος που διανύουμε τα τελευταία 11.500 περίπου χρόνια, η οποία χαρακτηρίζεται από την εγκατάσταση των ανθρώπων σε οικισμούς και την ανάπτυξη των αστικών κέντρων, ονομάστηκε από τους επιστήμονες «Ολόκαινος Εποχή» (Holocene Age). Η ραγδαία αύξηση του πληθυσμού από τα μέσα του 20ου αιώνα, δημιουργεί έντονο περιβαλλοντικό αποτύπωμα. Ο πολλαπλασιασμός των εκπομπών του διοξειδίου του άνθρακα, η αύξηση της θερμοκρασίας και οι περιβαλλοντικές συνέπειες των κάθε είδους δραστηριοτήτων του ανθρώπου κάνουν την παρουσία του τόσο καθοριστική, που η επιστημονική κοινότητα προτείνει πλέον την ανακήρυξη μιας νέας γεωλογικής εποχής, την οποία ονομάζει *Ανθρωπόκαινο (Anthropocene)*.

Νοήμων, επινοητικός και εφευρετικός ο άνθρωπος μπόρεσε με επιστημονικά και τεχνολογικά άλματα να εξελίξει τον τρόπο ζωής του. Εστιάζοντας την προσοχή μας στις πόλεις θα δούμε την πολυπλοκότητα της κοινωνίας που αντανάκλαται στον χώρο και την διαντίδραση αστικού ιστού και ανθρώπων. Καθώς ο άνθρωπος καθίσταται ισχυρότερος, αποκτά και περισσότερες ευθύνες. Και οι παρεμβάσεις του πρέπει να γίνονται με περισσότερη γνώση και συνείδηση.

Το μεγαλύτερο μέρος του παγκόσμιου πληθυσμού ζει σε πόλεις. Οι πόλεις είναι αρχιτεκτονική. Από τον δομημένο ως τον αδόμητο χώρο, από το πάρκο ως τις γέφυρες, το περίπτερο ως τον ουρανοξύστη, η αρχιτεκτονική είναι παντού γύρω μας. Όμως κανείς δεν μας εκπαιδεύει πώς να κατανοήσουμε τις πόλεις και την πολυπλοκότητά τους και να σχεδιάσουμε βιώσιμες μελλοντικές παρεμβάσεις.

Οι πόλεις έχουν πάντα μια αρχή - έναν αρχικό πυρήνα - αλλά δεν ολοκληρώνονται ποτέ. Δεν έχουν τέλος. Είναι μία συνεχιζόμενη διαδικασία, που περιμένει πάντα νέες εγκαταστάσεις και νέους χαρακτήρες να εμφανιστούν. Και αυτοί οι νέοι χαρακτήρες είναι οι μελλοντικοί πολίτες. Ξεκινώντας από την εκπαίδευση των παιδιών και ευαισθητοποιώντας τα σε σχέση με το δομημένο περιβάλλον, θα οδηγηθούν σε έναν πιο δημιουργικό τρόπο σκέψης και θα προετοιμαστούν να αναλάβουν ενεργό ρόλο στο

μέλλον. Αν στόχος μας είναι ένας βιώσιμος κόσμος και οι συνειδητοποιημένοι πολίτες, οφείλουμε να ξεκινήσουμε από τα παιδιά μας.

Από το σπίτι μας μέχρι τις πόλεις μας ο χώρος διαμορφώνεται όχι μόνο από τους αρχιτέκτονες, αλλά και από τους εν δυνάμει χρήστες τους και όλους όσους με τις αποφάσεις τους καλούνται να συμμετέχουν στον σχεδιασμό. Όλοι, και ο καθένας ξεχωριστά έχουν σημαντικό ρόλο και η κάθε απόφαση αφήνει το στίγμα της στην πόλη. Η εισαγωγή εννοιών όπως η βιωσιμότητα των πόλεων και της αρχιτεκτονικής θέτει τις βάσεις για ουσιαστικές βελτιώσεις στο περιβάλλον στο παρόν και μας γεμίζει ελπίδα για το μέλλον.

Εκτός από την κατανόηση του κοινού αστικού οικοσυστήματος, ένα ακόμα πεδίο στο οποίο πρέπει να επιμείνουμε, είναι η αισθητική των χώρων μας. Οφείλουμε να έχουμε επίγνωση ότι κάθε επέμβαση στον χώρο έχει και αισθητική παράμετρο. Ειδικά σήμερα, που λόγω της τεχνολογικής εξέλιξης αποκτούμε πληθώρα επιλογών σε όλα τα επίπεδα της αρχιτεκτονικής σύνθεσης, γίνεται ακόμη πιο σημαντική η διαμόρφωση αισθητικού κριτηρίου.

Διαπιστώνοντας όλα τα παραπάνω, δημιουργήσαμε το *architecture4kids*. Το *architecture4kids* είναι εργαστήρια που απευθύνονται σε παιδιά του δημοτικού, ώστε να έχουν την πρώτη τους ουσιαστική επαφή με την αρχιτεκτονική σε μικρή ηλικία, οπότε είναι θετικοί δέκτες και η εύπλαστη φαντασία τους εξελίσσεται σε εργαλείο δημιουργικότητας. Έχουν ξεκινήσει από το 2014 και μέσα σε αυτό το διάστημα εξελίσσονται διαρκώς, τόσο ως προς την θεματολογία τους αλλά κυρίως ως προς την δομή τους. Μέσα από δραστηριότητες που εμπλέκουν τα παιδιά με διαφορετικό τρόπο κάθε φορά (συζήτηση, κατασκευή, κλπ) μαθαίνουν για τις πόλεις που ζουν, το δομημένο περιβάλλον γενικότερα και για τις δυνατότητες που έχουν να παρέμβουν σε αυτά.

Για κάθε θέμα το οποίο επεξεργαζόμαστε δημιουργούμε μία πρωτότυπη παρουσίαση. Μέσα από μια πλούσια συλλογή εικόνων, τα παιδιά έρχονται σε επαφή με πλήθος αρχιτεκτονικών αναφορών. Η αρχιτεκτονική προσεγγίζεται μέσα από τους διάφορους τομείς, που εμπεριέχει. Αναλύουμε κατασκευαστικές αρχές, παρατηρώντας και εξηγώντας τον τρόπο δόμησης και την εξέλιξή τους με την ανάπτυξη της *τεχνολογίας*. Παρουσιάζονται διαφορετικά υλικά και τρόποι δόμησης. Συζητάμε για την ανακύκλωση και την ενέργεια.

Παράλληλα αναδεικνύεται η *κοινωνική διάσταση* της αρχιτεκτονικής. Ο τρόπος, δηλαδή, που οι σχέσεις των ανθρώπων και οι ανάγκες τους ανάλογα με την εποχή βρίσκουν λύσεις ή ακόμα και διαμορφώνονται μέσα από αυτή. Η αρχιτεκτονική συνδιαλέγεται άλλωστε άμεσα με την κοινωνία και τα τρέχοντα θέματα που την απασχολούν. Μαθαίνουν για την εξέλιξη του πολιτισμού και τις αλλαγές που επιφέρει στην αρχιτεκτονική. Αναλύουμε την δράση κάθε ομάδας ανθρώπων - διαφορετικών επαγγελματιών στη λήψη αποφάσεων και την ανάγκη συνεργασίας μεταξύ τους. Έτσι, τα παιδιά καταλαβαίνουν πόσοι διαφορετικοί άνθρωποι παίζουν σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση των πόλεων.

Η παρουσίαση λειτουργεί ως έναυσμα για συζητήσεις, μέσα από τις οποίες τα παιδιά παρατηρούν και συνειδητοποιούν τον χώρο και τον συνδυάζουν με το συγκεκριμένο θέμα. Αναλύοντας τα ευρήματα της παρατήρησης ανακαλύπτουν την ομορφιά, αλλά και τα ενδεχόμενα προβλήματα που υπάρχουν στο καθημερινό τους περιβάλλον και εξασκούν την κριτική σκέψη που θα τα βοηθήσει να προτείνουν λύσεις για όσα θα επιθυμούσαν να αλλάξουν παρουσιάζοντας τις επιθυμίες τους για το μέλλον. Οι

συζητήσεις που προκύπτουν από αυτές τις παρουσιάσεις δίνουν την δυνατότητα κατανόησης του τρόπου επιλογής και της ανάπτυξης του κριτηρίου της *αισθητικής*.

Η εργασία στην οποία καταλήγει κάθε κύκλος εργαστηρίων, ξεκινάει πολλές φορές από μία ατομική δημιουργία, που στην συνέχεια γίνεται τμήμα της ομαδικής εγκατάστασης που ακολουθεί. Κάποιες φορές χρησιμοποιούμε δισδιάστατη απεικόνιση που είναι σχέδια ή κολλάζ πραγματικών και φανταστικών κατασκευών. Θεωρούμε ότι το σχέδιο, που είναι ένα μέσο με το οποίο εκφράζονται πιο άμεσα τα παιδιά, είναι και επικοινωνιακό εφόδιο για το μέλλον τους. Το κάθε παιδί έχει τον δικό του σχεδιαστικό κώδικα και πάντα βρίσκει τον τρόπο να επικοινωνήσει μέσα από αυτόν. Δεν υπάρχουν παιδιά που δεν ξέρουν και δεν μπορούν να ζωγραφίζουν. Δεν καθοδηγούμε ως προς τον τρόπο απεικόνισης. Ενισχύουμε την δημιουργική σκέψη και δεν μας ενδιαφέρει η εφαρμοσιμότητα των προτάσεων. Άλλες φορές πάλι, κατασκευάζουμε με διάφορα υλικά τρισδιάστατους κόσμους. Εξασκούμε τις δυνατότητες των παιδιών στην μικροκινητική των χεριών, τον συντονισμό με παιγνιώδη τρόπο. Χρησιμοποιούμε ανακυκλώσιμα υλικά.

Τα παιδιά, συμμετέχοντας στα εργαστήρια, χρησιμοποιούν και αναπτύσσουν γνώσεις που έχουν ήδη αποκτήσει (π.χ. γραφή, αφήγηση, αριθμούς, σχέση μεγεθών, σχήματα, κλπ.), ενδυναμώνουν την τρισδιάστατη σκέψη και την μαθηματική τους αντίληψη, ισχυροποιούν τις δεξιότητες συνεργασίας. Ξεκινώντας μια ξενάγηση στον κόσμο της τέχνης και των κατασκευών, μέσα από εικόνες από όλο τον κόσμο, επικεντρωνόμαστε σε σχέσεις όπως ο δομημένος/αδόμητος χώρος, το παιχνίδι φως/σκιά, η διαφάνεια/αδιαφάνεια, τα όρια πυκνός/αραιός, φασαρία/ησυχία.... Τα παιδιά θα παίξουν, θα παρατηρήσουν, θα αναλύσουν, θα αποκτήσουν ερεθίσματα που θα τα οδηγήσουν σε πολύχρωμες συζητήσεις. Οι κατασκευές των παιδιών και τα σχέδιά τους είναι παράλληλα και ένας τρόπος καλλιτεχνικής έκφρασης. Η φαντασία και η εφευρετικότητα γίνονται τα εργαλεία, που βοηθούν τα παιδιά να γίνουν ενεργοί πολίτες, με κριτική άποψη και εποικοδομητικές προτάσεις. Αφήνουμε ελεύθερη την φαντασία μας να σχεδιάσει τον κόσμο του μέλλοντος.

Dream-ThinkBig

Ξεκινώντας από τα γνωστά και αγαπημένα LEGO, τα οποία έχουν φτάσει να έχουν 3,7 δις. φιγούρες, και που μεγάλωσαν διεθνώς πολλές γενιές, χτίζοντας φανταστικούς κόσμους, φτάσαμε σήμερα, στην γενιά των i-pad, tablets, κλπ να έχουμε την κοινότητα των 100.000.000 παικτών του MINDCRAFT, που χτίζουν τους δικούς τους κόσμους και τους εποικούν μέσα από το παιχνίδι. Αυτά τα φανταστικά περιβάλλοντα δίνουν την δυνατότητα στους ανθρώπους να εμπνευστούν τον δικό τους κόσμο. Αυτό πρέπει να είναι και η αρχιτεκτονική. Η τέχνη να φτιάχνουμε τον κόσμο μας, όπου οι γνώσεις και η τεχνολογία δεν μας περιορίζουν, αλλά μας δίνουν τη δυνατότητα να μεταμορφώνουμε σουρεαλιστικά όνειρα σε κατοικημένο χώρο, να μετασχηματίζουμε την φαντασία σε πραγματικότητα. Πρέπει να εμπλακούμε όλοι σε αυτό το παιχνίδι. Όχι μόνο οι αρχιτέκτονες.

Στα εργαστήρια *architecture4kids* τα παιδιά μαθαίνουν ότι οι πόλεις είναι αξιοθαύμαστα και εύπλαστα περιβάλλοντα, στα οποία συμμετέχουμε όλοι αφήνοντας τη σφραγίδα μας, και εξελίσσονται σε δημιουργικούς και συνειδητοποιημένους πολίτες για να μπορέσουν να ζήσουν σε φιλικές προς τον άνθρωπο πόλεις, που θα τις αγαπούν

και θα τις σέβονται εξίσου με το φυσικό περιβάλλον. Γι' αυτό και προτιμάμε κύκλους μαθημάτων προκειμένου να αφήνουμε ένα στέρεο αποτύπωμα στα παιδιά.

Μέσα στους άμεσους στόχους μας είναι και η αναλυτική μελέτη των αποτελεσμάτων των εργαστηρίων, που θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί σε συνεργασία με ερευνητικές ομάδες, για να οδηγήσει στην τεκμηρίωση των αποτελεσμάτων που έχουν στα παιδιά. Είναι κατά την γνώμη μας ορατή η αναγκαιότητα εκπαίδευσης των παιδιών σε θέματα σχετικά με τον δομημένο χώρο. Άλλωστε στη βασική εκπαίδευση μελετάται ήδη το φυσικό περιβάλλον, χωρίς όμως να δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στο δομημένο περιβάλλον, αυτό δηλαδή για το οποίο είμαστε οι κατ' εξοχήν υπεύθυνοι. Πέρα από τη συζήτηση χώροι για το παιδί ή χώροι του παιδιού, μας ενδιαφέρουν κυρίως οι χώροι από τα ίδια τα παιδιά.

Βλέπουμε μακριά για να κάνουμε καθημερινά μερικά μικρά και σταθερά βήματα.